

Ståndpunkter gällande kultursamverkansmodellen

Sveriges
Kommuner
och Regioner

SKR:s ståndpunkter gällande kultursamverkansmodellen

Beslutade av Styrelsen, Sveriges Kommuner och Regioner, 2020-04-24

Inledning

"Människors rätt till förkovran, insyn, samtal och möjligheter till påverkan tar avstamp i kulturen. Ett aktivt kulturliv, där medborgarna kan mötas, är ett fundament för en demokratisk utveckling. Den professionella konsten ger inte bara konstnärliga upplevelser utan kan också vara bärare av samhällskritik. Det är därför viktigt att både värna den konstnärliga friheten och kulturens egenvärde. Att få ta del av konstnärliga upplevelser och själv ges möjlighet att uttrycka sig konstnärligt är grundläggande mänskliga behov.

Kulturpolitiken syftar till att säkerställa kulturens möjligheter att vara en fri, utmanande och obunden kraft i samhället samt att ge förutsättningar för allas deltagande i kulturlivet".

(SKR:s kulturpolitiska positionspapper)

Kommuner och regioner gör stora insatser för möjligheterna att vara delaktig i kulturlivet och regional kulturverksamhet spelar en avgörande roll för tillgången till kultur i hela landet. I början av 2010-talet sjösattes kultursamverkansmodellen som en stor kulturpolitisk reform gällande statens stöd till regional kulturverksamhet. Syftet med modellen är att den ska bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås och samtidigt ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer. Kultursamverkansmodellen har fungerat bra och har fått positiva konsekvenser enligt olika rapporter och utvärderingar. Regionerna har kunnat stärka sin strategiska kapacitet inom kulturområdet och utgör en viktig del av den kulturella infrastrukturen.

Modellen är en central faktor för det kulturpolitiska arbetet på nationell, regional och kommunal nivå. Det är därför viktigt att vårda och utveckla den.

Regionernas fleråriga kulturplanerna är politiskt beslutade planer som tas fram i samverkan med kommunerna, och efter samråd med civilsamhälle och det professionella kulturlivet i regionen. Flera av regionerna i Sverige är dessutom involverade i formaliserad interregional samverkan.

Kulturplanerna omfattar i många fall regionens samlade kulturpolitiska strategi och plan och ej enbart de delar som regleras i förordningen om bidrag till regional kulturverksamhet. Dessutom finns det tydliga kopplingar mellan den regionala kulturpolitiken och det regionala utvecklingsansvaret.

Kommunerna är betydande aktörer även för den regionala kulturverksamheten. Ett exempel på detta är att de idag bär drygt 25 procent av de årliga bidragen inom ramen för kultursamverkansmodellen, vilket är i nivå med de årliga bidragen från staten. Regionerna står för nästan 50 procent. (källa: Kultursamverkansmodellen, uppföljning 2016-2017 Statens kulturråd)

Sveriges Kommuner och Regioner har sedan införandet av modellen verkat för att medlemmarna ska ha goda förutsättningar att bedriva regional kulturverksamhet och att kultursamverkansmodellen ger utrymme för lokala och regionala behov och förutsättningar. Med dessa ståndpunkter sätter SKR ljuset på några av de områden som fortsatt behöver utvecklas för att stärka den regionala kulturverksamhetens förutsättningar att nå såväl regionala som nationella kulturpolitiska mål.

1. Skapa goda förutsättningar för regional kulturverksamhet

Ett förstärkt statligt anslag till kultursamverkansmodellen är av största vikt. Det är avgörande att förstärkningen blir generell samt löper över tid. Det bör även vara möjligt för regioner att använda anslaget för att utveckla sin samverkan med kommuner och andra regioner samt för att effektivisera och förbättra arbetet med kulturplaner och deras implementering.

Det finns ett behov av större förutsägbarhet för den regionala kulturverksamheten. Staten bör därför undersöka hur man kan erbjuda bättre framförhållning gällande sina insatser i relation till regionernas planering. Redan utredningen Spela samman – en ny modell för statens stöd till regional kulturverksamhet (SOU 2010:11) menade att det på sikt var lämpligt att överväga om beslutet om de ekonomiska ramarna bör beslutas av regeringen. SKR menar att det är dags att utreda formerna för hur detta kan komma till stånd. Ett förändrat förfarande, där regionerna inte äskar medel från Statens kulturråd, skulle kunna leda till förenklingar och frigöra tid för både staten, dess myndigheter och regionerna. Syftet är att öka förutsägbarheten och möjligheten till långsiktig planering. Det innebär också att det regionala inflytandet i någon mån ökar då det inte sker någon överprövning av regionernas behov och politiska

prioriteringar av en statlig myndighet. En stor vinst är att både stat och region kan lägga mer fokus på att utveckla arbetet för konst och kultur i regionerna snarare än på administration och uppföljning.

Ett annat sätt som staten kan bidra till långsiktighet är genom att tydligare kommunicera mål och ambitioner för de statliga insatserna i högre grad exempelvis genom en nationell, politiskt beslutad, strategi eller liknande viljeyttring gällande de statliga insatserna för regional kulturverksamhet.

SKR anser att:

- det är avgörande att det statliga stödet till regional kulturverksamhet inte urholkas. Istället behöver staten höja ambitionsnivån gällande anslagsutvecklingen för kultursamverkansmodellen. På så sätt tar man ett hållbart finansiellt ansvarstagande för den kulturella infrastrukturen och möjliggör ett arbete för jämlik tillgång till och delaktighet i kulturlivet i hela landet.
- staten bör göra en oberoende utredning av hur den statliga politiken för regional kulturverksamhet kan vara mer långsiktig och bidra till bättre framförhållning för det regionala arbetet. I en sådan utredning bör även formerna för bidragsgivningen genomlysas.
- staten behöver utveckla mer långsiktiga planeringsförutsättningar för regionerna genom att bland annat tydliggöra mål och ambitioner för sitt arbete i högre grad, exempelvis genom en nationell, politiskt beslutad, strategi eller liknande viljeyttring när det gäller statliga insatser för regional kulturverksamhet. En sådan skrivelse bör tas fram efter dialog med regionala företrädare för att ta hänsyn till regionala behov och förutsättningar.
- en utvärdering av kultursamverkansmodellen bör genomföras vart fjärde år med syftet att bland annat utgöra underlag för en regeringskrivelse eller strategi för regional kulturverksamhet.

2. Utvecklad samverkan för att nå mål

På det kulturpolitiska området är flernivåsamverkan tydlig och det finns en samsyn kring att kommuner, regioner och stat har ett gemensamt ansvar för medborgarnas kulturella välfärd. Det är tydligt att formerna för denna samverkan behöver utvecklas. Både inom ramen för kultursamverkansmodellen, men även för att kunna nå de kulturpolitiska målen i stort.

Det är positivt att regeringen utökat dialogen mellan kulturdepartementets politiska ledning och regionernas ledande kulturpolitiker till två tillfällen per år.

SKR anser att det är en förutsättning för en utvecklad dialog. SKR anser även att den nationella dialogen bör formaliseras och ges en tydligare och bredare strategisk inriktning.

Formaliserad samverkan sker mellan regioner i flera delar av landet. Inter-regional samverkan initieras och drivs av regioner utifrån egna förutsättningar och behov. SKR ser positivt på denna samverkan och ska verka för att dess utveckling främjas utifrån medlemmarnas behov.

Regioner och kommuner har en omfattande samverkan. Samspelet mellan regioner och kommuner inom ramen för kultursamverkansmodellen ses av SKR som mycket betydelsefull och medlemmarna har ett särskilt ansvar att vårda och utveckla dessa relationer. Det kulturpolitiska området kan även stärkas i de samtal som förs mellan regionernas och kommunernas politiska ledning generellt. SKR ska verka för att stärka och utveckla samspelet mellan kommuner och regioner.

Det kan finnas skäl att finna former för en bredare flernivåsamverkan för det samlade kommunala, regionala och nationella kulturpolitikens genomförande, det är dock ett ämne som ligger utanför ramen för dessa ståndpunkter.

SKR anser att:

- den nationella dialogen mellan kulturdepartementets politiska ledning och regionernas ledande kulturpolitiker även fortsatt bör ske med minst två tillfällen per år
- den nationella dialogen bör formaliseras och dialogen bör ges en tydligare och bredare strategisk inriktning. Den bör behandla kulturpolitiska frågor där den nationella och regionala nivån berörs, samt hur kulturpolitiken möter andra politikområden, med syftet att bättre nå kulturpolitiska mål på nationell och regional nivå samt att bidra till utvecklad flernivåsamverkan.
- den nationella dialogen är att betrakta som ett samråd där staten har möjlighet att stämna av kommande kulturpolitiska prioriteringar och satsningar samt eventuella myndighetsuppdrag som berör regional kulturverksamhet
- dialogen bör vara ett sammanhang för att diskutera eventuella förändringar i kultursamverkansmodellens struktur och omfattning
- agendan för nationell dialog bör även fortsättningsvis tas fram efter samråd med SKR och en arbetsplan bör tas fram

- interregional samverkan är positiv och förbundet ska verka för att främja dess utveckling utifrån medlemmarnas behov. SKR ska även verka för att stärka och utveckla samverkan mellan kommuner och regioner.

3. Stärk utvecklingen av kultur i hela landet

Arbetet med regional kulturverksamhet har som syfte att stärka utveckling av kultur i hela landet. En central fråga är hur arbetet bör vidareutvecklas för att främja framtida kulturutövande och den fria konstens möjligheter till utveckling. SKR menar att samverkan mellan den nationella och regionala myndighets- och förvaltningsnivån behöver vidareutvecklas för att ytterligare tillvara ta kultursamverkansmodellens potential.

Statens kulturråd och Samverkansrådets parter har i olika utsträckning dialog med regionerna. SKR menar att dessa dialoger i högre grad bör ha fokus på ömsesidigt lärande och utveckling för att nå både nationella och regionala mål och prioriteringar.

Dialogen mellan Statens kulturråd och regionerna behöver bli mer jämbördig och Samverkansrådets roll behöver bli mer framträdande i relation till regionerna så väl som till Statens kulturråd. Även andra myndigheter som exempelvis Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor bör involveras i de fall där det är gynnsamt. För att stärka arbetet för utveckling av kulturområdet behöver ett större fokus läggas vid att främja regionala variationer och prioriteringar i dessa sammanhang.

Ovan nämns behovet av en utredning gällande formerna för bidragsgivning. En förändrad form för bidragsgivning från statens sida skulle frigöra tid på både statlig och regional nivå samt bidra till en större jämbördighet mellan de olika nivåerna. SKR anser att en ökad jämbördighet behöver komma tillstånd för att samverkan ska kunna bli mer ändamålsenlig. Det kan bidra till att stärka tillgången till kultur i regionerna samt till de olika konst- och kulturområdenas utveckling i högre grad.

SKR menar även att lärandet och effekterna av de satsningar som görs med utvecklingsmedel bör stärkas genom att erfarenheter och nya kunskaper ges större spridning för att tillvarata satsningarna på bästa sätt. SKR vill gärna se en dialog tillsammans med Statens Kulturråd och regionerna kring formerna för detta.

SKR anser att:

- den statliga uppföljningen bör vara tillitsbaserad och inriktad på ömsesidigt lärande och utveckling för stat, regioner och kommuner
- samverkan mellan myndigheter och regionala förvaltningar bör utvecklas med fokus på ömsesidigt lärande, utveckling och innovationer samt i större utsträckning syfta till att främja regionala variationer och prioriteringar
- erfarenheter och nya kunskaper från satsningar som gjorts med utvecklingsmedel bör få en större spridning. Staten bör erbjuda arenor för ett sådant utbyte och lärande.

4. Samsyn behövs

Det behövs en delad och uttalad förståelse mellan nationella och regionala förtroendevalda gällande grunden för samverkan mellan den statliga och regionala nivån rörande kultursamverkansmodellen. SKR menar att det vore lämpligt att komma överens om ett gemensamt ramverk för att tydliggöra ambitioner och spelregler. Detta för ytterligare stärka tilliten och samspelet mellan parterna. Exempelvis behöver det finnas en klarhet kring att statliga inriktningsbeslut som gäller regional kulturverksamhet beslutas efter dialog med regionala förtroendevalda samt grundas i de utvecklingsbehov och prioriteringar som anges i regionernas kulturplaner.

SKR anser att:

- ett gemensamt ramverk som belyser spelregler och ambitioner för den statliga och regionala samverkan bör tas fram av staten i dialog med regionerna och SKR. Nedanstående punkter kan vara en del av ett sådant ramverk:
 - Staten och regionerna strävar efter att tillsammans upprätthålla hållbara ekonomiska förutsättningar för regional kulturverksamhet i hela landet.
 - Staten tillför resurser om nya konst- eller kulturområden eller statliga satsningar tillkommer. De statliga medlen skall ej öronmärkas, fördelningen av statsbidragen inom de medel som fördelas till en region görs på regional nivå.
 - Den nationella dialogen fungerar som ett samråd där staten har möjlighet att stämma av kommande kulturpolitiska prioriteringar och satsningar samt eventuella myndighetsuppdrag som berör regional kulturverksamhet.

- Statliga inriktningsbeslut för exempelvis utvecklingsmedel bör beslutas efter dialog med regionala förtroendevalda samt grundas i de utvecklingsbehov och prioriteringar som anges i regionernas kulturplaner.
- De regionala kulturplanerna kan omfatta regionernas samlade kulturpolitiska strategi och plan, samtidigt riktar sig statens bidragsgivning och uppföljning till de i förordningen angivna områdena.
- Regionerna ansvarar fortsatt för uppföljning och utvärdering av sina kulturplaner.
- Staten bör utforma principer för hur man från statligt håll bör gå tillväga vid eventuella framtida förändringar av kultursamverkansmodellen. Dessa bör tas fram efter samråd med regionerna och SKR. Principerna bör även belysa hur man bör gå tillväga när någon part på ett omfattande sätt vill, eller behöver, förändra sin finansiering av kultursamverkansmodellen.

